

Nešto o crkvenoj reformi XVI. stoljeća.

I. Krivi reformator — Luter.

U nizu izdanja poznatoga životopisca Luterova P. Grizara S. I. dospješe i III. i IV. svezak njegova ponovnog djela »Luther-Studien«: *Luthers Kampfbilder*. (Herder. 1923.). Ista knjižara izdala je krasnu knjigu glasovitog povjesničara Pastora: »*Charakterbilder Katholischer Reformatoren des XVI. Jahrh.*« (Herder, 1924.). Ta četiri kat. reformatora jesu: Sv. Ignacije Lojolski, Sv. Terezija, Sv. Filip Neri i Sv. Karlo Boromejski.

Prije nego se zagledamo u sjaj ovih zvijezda na nebu kat. Crkve, svratimo pogled na strahoviti orkan, koji je od stabla kat. Crkve otkinuo više ogranaka t. j. zemlje i narode. Ne bi čovjek vjerovao, da povijest jasno ne svjedoči, koliku mržnju može da proizvede čovječji duh.

Wittemberški doktor, redovnik, otpadnik -- Martin Luter, bio je taj crni oblak. Njegove najoštrije strijele udarale su u korijen toga stabla -- u papinstvo. Borba s papinstvom jest najizrazitija crta Luterova karaktera, što više njome je izražen čitav Luter. Luter mrzi papu iz dna duše i kao apostol mržnje služi se svim sredstvima, da je zasije i upali u srcima svojih sljedbenika.

Najbolje oružje u boju s papom bila mu je uz živu riječ slika sa štapom. »Niko ne može da dosta strahovito naslika papu,« veli Luterov učenik Erasmo Alber (*Neue kirchl. Zeitschr.* 1918. 566). Već 1521. tuži se papin poslanik na Vormskom saboru Aleander, da ga progone pogrdnim slikama. Mnogi kolporteri raznosili bi te letake, brošurice i knjige sa slikama protiv kleru, redovnicima, biskupima, kardinalima i pape. Jedan se knjižar hvali, da je sva Njemačka puna takove štampe i dašto je malo, koji nijesu njome napunili svoje stolove i ormare. (*Kampfbidere*. Predgovor V.).

U tom je poslu Luteru najbolje poslužilo praznovjerje i lakoumnost naroda, utjecaj grčke i rimske literature i uopće poganstvo. Iz prirodnih znakova i događaja tumačila se budućnost. Luter i Melanchton sve bi prišivali i prenosili na papinstvo, i to strahovito ozbiljno i uvjerljivo. Tako su upotrijebili jedan monstrum nađen u Rimu (možda na amfori) već g. 1494. Naslov Melanchtonova spisa glasi: »*Figura Antikrista pape i njegove sinagoge*«. God. 1523. izdadoše ponovno zajednički istu stvar sa naslovom: »*Tumačenje dviju grdnh figura, pape-magarca u Rimu i monaškog teleta u Freiburgu...*« Filip Mel. D. M. Luter. Wittemberg 1523. Taj monstrum nije imao satiričkog karaktera: niti, kako kaže Lehfeldt, iz samih slika kao takovih izlazi značenje o papinstvu »već gledalac dolazi na to čitajući vrlo slani tekst, što su ga složili L. i M. (*Luthers Verhältnis zu Kunst u. Künstlern.* 1892. 62.).

Evo kako Luter prviput upotrebljava tu nakazu u propovijedi na 2. adv. nedjelju 1522. Naiprije se oborio na astrologa pa onda nastavlja: »*Tako ne smije ni jedan astrolog kazati, da je tečaj neba objavio stra-*

hovitu životinju, koju je prije nekoliko godina u Rimu mrtvu izbacio Tiber: a imala je magareću glavu, ženske grudi i ženski trbuh, na desnoj ruci slonov papak, po nogama riblje ljuske i kao rep zmajevu glavu. Time je naznačeno papinstvo, velika srdžba i kazna Božja. Ta hrpa znakova donijeti će nešto veće, nego što može i jedan um zamisliti.« (Luthers sämtliche Werke, Erlanger Ausgabe X² 66.)

Melanchton tumači ovaj monstrum ovako: »Ponajprije magareća glava naznačuje papu, jer je crkva duhovno tijelo pa nema tjelesne glave... no papa se sam nametnuo za vanjsku, tjelesnu glavu crkve, stoga je on naznačen ovom magarećom glavom na čovječjem tijelu. Jer upravo kao što magareća glava pristaje na ljudsko tijelo, tako pristaje papa za glavu crkve. Desna ruka sliči slonovoj nozi, a naznačuje duhovnu vlast papinu, kojom gazi svaku slabu savjest. Lijeva ruka znači papinu svjetovnu vlast. Desna noga je volovska, a znači slugu duh. vlasti, koji gnječću duše nose i uzdržavaju papinstvo; to su papini učitelji, propovjednici, župnici i ispovjednici, a napose teolozi skolastici. Lijeva noga sliči orlovskoj pandži, a znači slugu svjetovne vlasti - kanoniste, koji i sami priznaju, da dragi kanoni zaudaraju po taštini. Ženski trbuh i prsa znače papino tijelo, a to su kardinali, biskupi, popovi, monasi, študenti i slične raspuštenice i puk. Riblje ljuske su mu svjetovni knezovi i gospoda, a naznačuju svjetski duh u papinu gospodstvu. Glava starog čovjeka na otražju znači konac papinstva. Zmaj mjesto repa, što baca vatru znači otrovne bule i knjige, što ih papa i njegovi pristaše rigaju u svijet, da svakoga pogode. Da je onaj »Papsesel« — zaključuje M. — nađen u Rimu i ne drugdje, potvrđuje sve što smo dosad rekli i da se to ne može razumjeti ni o kojoj drugoj vlasti, već jedino o onoj u Rimu...«

Ovo je jedan uzorak njihove borbe. Tako su radili sa svim slikama. A što se Mel. tumačenja tiče sam Lange (Papsesel 86.) veli: »Ne može se kazati, da je M. svoju zadaću osobito sretno izvršio.« Papu Hadrijana I. zove Lange »najstrožim i najčistijim papom, što je ikad sjedio na stolici Petrovoj«, čudeći se, kako je M. mogao na nj protegnuti tumačenje monstruma. Novom izdanju ovog Mel. tumačenja doda Luter svoj Amen. »Der Babstesel durch M. Mel. gedeutet u. gebessert. Mit D. Martin Luth. Amen. Witt. 1535.« (Erl. Ausg. XXIX. 7...).

Za one, koji po njegovu shvaćanju, riječ Božju drže za herezu i praznovjerje veli Luter: »Takove guje jeftino su naslikane u onoj zmajevoj glavi, što viri na otražju Papsezela...: oni nisu drugo, već strвина kao i sam »papsesel«.

Drugi monstrum jest »Mönchskalb«, monaško dijete iz Freiburga, koje Luter potanko tumači o redovnicima. U svom tumaču ruga se redovnicima i propovjednicima: »a noge«, kaže na jednom mjestu, »naznačuju drsku braću i učitelje, a to su: Magistri nostri eximii...« Nakana je Luterova bila, da isprazni samostane.

God. 1526. izdade Luter novu zbirku bojovnih slika protiv papinstva i redovnika: »Papinstvo sa svojim udovima naslikano i opisano«

(Wittemberg). Knjiga ima 65 naslikanih drvoreza o papi i crkovenjaci-
cima, a pod svakom slikom po 8 verzova. Luterov je predgovor i
Zaključak. »Misle neki«, veli u predgovoru, »da treba sada prestati
ruglu izvrgavati papinstvo i duhovni stalež. Već je dosta na svaki način
osramoćen, da ga svako pozna; ja tako ne mislim... Zato, dragi prija-
telji, dajte udarimo nanovo pisati, pjevati, pjesnikovati, slikati i poka-
zivati plemenito idolsko koljeno, kako zaslužuje...«.

Ezopovu priču o lavu i magarcu, gdje mjesto lava izabraše živo-
tinje magarca kraljem navrnuo je Luter na izbor pape. »Na cijelom
magarcu«, veli, »nije bilo ništa, što ne bi bilo dostojno kraljevske i pa-
pinske časti«.

Isto je tako videnje brata Clausena (u Švicarskoj 1528.) izvrnuo
protiv pape. Ovaj redovnik naslikao je svoje videnje o Presv. Trojstvu.
Luter ga izvrće ovako: »Na nebu se prikaza sjajan krug. Usred kruga
strašna glava okrunjena tigarom; iz glave i u glavu idu mnogobrojni ma-
čevi kao iz sijela neizmjerne zloće; papinstvo je time orisano sa strane
Božje kao tiranska, ubilačka i krvava vlast«. Samu sliku opet u sitnice
tumači u istom duhu o cijeloj crkvi (Kampfb. III. 55.) God. 1538. piše
Cochleus kardinalu Marone: »Vitemberžani izdaju ružne slike, od kojih
se jedna odnosi na papu (koju sam vidio): na slomljenim ključevima
Petrovim vide se obješeni s jedne strane Juda Iskariot, a s druge papa
sa ružnim pjesmama, pod kojima je debelim slovima napisano: »Mart.
Luter antipapa curavit f. (fieri)«. Da se naruga zboru kardinala i nji-
hovu nastojanju oko reforme, napisao Luter spis: »Savjeti odabranih kar-
dinala na zapovjed Pavla III. napisani i odgovor na njih«. Drvorez
otisnut u spisu prikazuje ponutricu crkve. Otrag na oltaru sjedi na tronu
bradati papa, sa svake strane mu je po jedan davao. Jedan kardinal
mete s dugom metlom od samih lisičjih repova svod crkve, a dva kar-
dinala opet sa lisičjim repom metu pod prignuti i sa tobožnjim naporom.
U primjeni veli: »Ali gledaj te zdvojne dječake, kako sa lisičjim repovima
reformiraju crkvu«. U propovjedi 1543. kori papu i veli: »Papa se
digao davolskom ohološću i stavio se u hram Božji ravan Bogu...«. Drugom
zgodom veli: »Papa je antikrist. Antikrist je onaj, koji u hramu
Božjem sjedi i uznosi se nad riječ i kult Boga«.

S godinama rasla je i dozrijevala u Luteru mržnja na Papu. Go-
dinu dana prije smrti 1545. izađe opet spis »Protiv papinstva u Rimu.
koga je osnovao đavo«. Slika u tom spisu prikazuje kako papa izlazi
iz zmajeva ždrijela, koje je puno ognja; na gorućoj lomači podigoše
davli prijestolje, na koje su stavili papu u ornatu. Papa ima magareće
uši; na jednom ulu sjedi mali vrag; a krune ga davli tiarom... i satan
mu se klanja... Da omrazi papu pred svjetovnom vlasti, izdaje opet
spis sa slikom i naslovom: Papina vjernost Hadrijana III. i Aleksandra
III. napram caru Barbarossi... s predgovorom M. Lutera. »Ne bi
smjeli«, veli on, »carevi, kraljevi, knezovi i gospoda svjetovna — ta-
kovo postupanje papama — da bestijama — nikad oprostiti, već se
uvijek opominjati... na vječnu sramotu rimske, davolske stolice...«.

Slika prikazuje papu Alex. III., kako Fridriku Barbarossi staje nogom za vrat.

Osim slika skrajne trivijalnosti i nepristojnosti spominjemo još sliku, kako su papa i kardinali obješeni, a davli odnose njihove duše u pakao. Slika ima natpis: »Digna merces papae satanissimi et Cardinalium suorum«. Druga opet prikazuje papu-magarca, kako svira diple. Treća kako jaši na svinji i t. d. Napokon je Luterov duh našao savršenu sliku pape u sotonu. Veliki Satan ima na glavi tiaru; iz usta siplje ogranj i dim, a u dimu nalaze se zmije, žabe, škorpioni, skakavci, salamandri itd. Gore je napisano pod pjesmicom M. Luter 1545. a dolje: »Dalje Bog i ljudi! — ja i davao smo gospodari«. Ove riječi stavlja u usta papi.

Premda je time postigao vrhunac mržnje, ipak mu to nije bilo dosta. God. 1545. ostavlja kao svoj testamenat ove riječi: »Na tisuće toga još imam, što bi svijetu trebalo objaviti o papi i kraljevstvu njegovu; stoga sam izdao ove slike i prilike, da svjedočim pred čitavim svijetom, što mislim o papi i njegovom davojskom kraljevstvu (i one neka budu moj testamenat)«. Dubinu njegove mržnje još će nam više pokazati leksikon njegovih izričaja. »Izostavivši one«, veli Weiss, »što najviše vrijeđaju moralni osjećaj« papa je Luteru: paklen otac — najpakleniji otac — vječna paklenost — satanitas — satanizam; gori od svih vragova — apostol sotine — rob sotine — opsjednut i pun davalâ — sotonin tjelesni stan — poganski davao u Rimu, što se zove papa — strašna grdoba u Rimu — vuk kršćanstva — rimski lukavac — špizbub u Rimu — bijedni špizbub — oberšpizbub — kovač sviju laži — ubojica duša i svjetožder — sramotni sladokusac — zvojnina, bogohulna ništarija — bestidni lažac — oholo, zasljepljeno davojsko dijete — neprijatelj svake istine — bjesomučni — nesmotrena luda — glupi papa — rob trbuha — doktor u dječjačkoj školi — duh laži — bogopsovac — nekrst — prokleti poganin — ko ide za njim ne može se spasiti — ko hoće biti blažen, taj neka prokune papu kao davla —«.

Crkva što drži s papom, naziva: rimska, papinska, paklena, sotonjska, poganska — crkva sviju vragova — sotonjska škola — vrata paklena. One što drže s papom naziva: naši vragovi — bijesni neprijatelji Božji — deset puta dublje osudeni nego svi Turci, pogani i Židovi. Noćne sove — šišmiši — gliste — ušarci — vuci — žabe — ubojice duša — vražji apostoli — balavi popovi... itd. (Weiss o. p. Lutherpsychologie 259.)

Iz svega se vidi, da je Luterov duh bio neiscrpivo more mržnje i bijesa, a izvori, koji su to more punili, bila je oholost i osobna nadutost, koja ne trpi takmaca. On o sebi veli: »Ja mislim, mi smo posljednja trublja, što dolazi pred dolaskom Kristovim«. »Ja sam Božji notar i svjedok« — »ja sam niemački prorok, evadelist od Božje milosti« — »veliki doktor« — »prije mene nije se ništa znalo« — »ja sam prvi, kome se Bog objavio«.

»On ne bi bio mogao umrijeti« veli Weisz, »a da ne propovijeda jače no ikad svoje načelo: *Impleat vos dominus odio papae*«. Prije smrti piše prijatelju Ratzenbergeru: »Još u pisanju nijesam zadovoljio sebi ni veličini svoje mržnje, i ja zdvajam da ću joj ikad moći udovoljiti — tako beskrajno i strahovito zlo je papinstvo« (Enders Cawerau XVI. 200). Tako svrši svoju životnu zadaću veliki genij mržnje, život mu je bila mržnja, a mržnja život. Nad njegovim grobom kao da zveče riječi Apokalipse: »Pade, pade Babilon veliki, i postat stan davlima i tamnica svakome duhu nečistome i tamnica svake ptice nečiste i mrske« - (Apok. 18. 2).

2. Pravi reformatori.

Bog je svojoj Crkvi zadao riječ: »I vrata paklena ne će je nadvladati«. Historija sviju hereza tamo od Arija i Kelza sve do Lutera, Husa i Döllingera uči nas, kako je providnost Božja branila i štitila svoju Crkvu. Pa evo i u ovom 16. stoljeću, kad je Crkvi Luter zadao teške rane, kad se svjetovni duh i u crkvenim odnošajima jače bio zahvatio zasja na obzoru Crkve kat. nova zvijezda — Ignacije Lojolski. On je svojom univerzalnom djelatnošću više nego iko drugi doprinesao, da se Crkva očisti i da se njeni teški gubici nadoknade novim osvajanjem (Pastor: Kath. Reform. 3.).

Hoće li kogod da polazi Božju školu i bude radenik u vinogradu njegovu, on mora proći vatru kušnje i poniženja. I Ignaciju valjalo je počti ovim putem. Valjalo je ostaviti svjetski, a upiti Božji duh. Stajalo ga je to mukâ, ali Ignacijev viteški duh i energična volja ne preza pred boli, spremna sve trpjeti za Boga i njegovo kraljevstvo. U vatri boli vježbao se ovaj Kristov atleta za zadaću, koju mu je providnost namjenila. Zadobivši dar visoke molitve napuni mu se duh tolikom vjerom, da je bio spreman »život položiti za svaku istinu vjere«. Pod utjecajem Božjim napisu u Manrezi »Duhovne Vježbe«. Za ovu knjižicu veli Pastor, da je »osobito zbijena, kratka, jednostavna i razborito napisana, i spada među najzanimivije spise na svijetu«. U Duh. vježbama stavlja se čovjek u pravi odnošaj prema Stvoritelju, bližnjemu i sebi. U njima se čiste predrasude i upija pravi vjerski i crkveni duh. Za vrijeme reformacije Luterove nije bilo unutarnjeg duha i bolje reći, bura je otkrila sve slabosti na čitavom stablu, a glavna slabost bila je svjetski duh i vanjština. Unutarnje i vrhunaravno kao da je bilo iz duša iščeznulo. Trebalo je dakle vratiti svijetu vrhunaravni duh, unutarnju kulturu sreća i uma na vječnim principima Evandeliâ. Tomu su odgovorile Duh. vježbe Sv. Ign. — G. 1543. piše prior kartuzijanski: »Takovo blago morao bi čovjek tražiti, pa morao on počti u Indiju«; a teolog Cochleus se veseli, »da se napokon našao učitelj i za srce«. Tako je Ignacije svojim Duh. vježbama oživotvorio jednu duhovnu školu, školu kreposti i vrhunaravnog života u svim njegovim fazama, u koju kao učenici ulazi pomalo cijeli svijet. Jedan noviji povjesničar veli: »Ova knjižica imala je na duh. život reda i

uopće na kat. duhovništvo jak i odlučan utjecaj«. »Ali je morao dodati, veli Pastor, da je svoju preobrazbenu i svetu moć pokazala i još pokazuje i kod laika najrazličitijih staleža«. Da je Ignacije dao Crkvi samo ovo djelo, već bi time postao veliki reformator duša.

Drugo veliko epohalno djelo Sv. Ignacija jest osnutak reda Družbe Isusove. Već 10. maja 1538. evo Ignacija sa svojih 9 drugova u Vječnom gradu pred nogama Namjesnika Kristova. »Daleko je bila, veli Pastor, od Ignacija misao da vlada svijetom. Njegov naum bio je samo to da dade vrhovnoj glavi Crkve — uvijek spremnu i lako gibavu pomoćnu četu za obranu i raširenje Crkve« (Pastor: Kath. Ref. 49.). Kako je u ono vrijeme bio uzdrman auktoritet na svim linijama života, a utjecajem reformatora Lutera osobito crkveni auktoritet bio gotovo uništen, bila je Ignacijeva družba kao Nojeva obitelj, koja je nakon strašnoga potopa načinila oltar i prinijela žrtvu Gospodu. Tako se i Ignacije sa svojim drugovima baca pred noge Zamjenika Kristova, spreman na njegov mig poći i na kraj svijeta. Potrebu obnove auktoriteta čutio je dobro i sam papa Pavao III., pa je na pročitane konstitucije uskliknuo: »To je prst Božji!« Proglasivši Ignacije konstitucije reda, bilo je njegovo životno djelo dovršeno. Lijepo veli Pastor: »Ustanove bile su zrake iz njegove duše, a njegova duša bila je sama ljubav — ljubav prema Bogu i bližnjemu« (ib. str. 50).

Na samrti 1556. vidio je sv. Ignacij svoj red raširen po čitavom svijetu. Već tada brojio je 1500 članova. »Medu njima bili su doktori prvih univerziteta, plemići iz najodličnijih obitelji, papini nunciji, teolozi na tridentskom koncilu, propovjednici na sveučilištima, na dvorovima; misijonari unosili su kršćanski život u krajeve, gdje je bio zamro, a odgoja mladeži stvarala je novu generaciju revnih katolika« (Pastor: Kat. Ref. 51).

Ova nova građevina imala je trajno raditi na obnovi sviju staleža u duhu Kristovu. Duh pak Kristov jest poslušnost i poniznost. Krist Gospodin spasio je i obnovio svijet svojom poslušnošću i poniznošću. Stoga po ovom znaku može se razlučiti, ko je pravi kat. reformator, a ko vuk u ovčijoj koži.

Uz Ignacija podiže Duh Sveti u Crkvi i veliku ženu, sjajno sunce 16. stoljeća, duboku mističarku sv. Tereziju. Ona se rodila u Avili 1515., a umrla u Albi 4. okt. 1582. Pastor je zove »poradi njezina umutarnjeg bogatstva i mnogostrane nadarenosti jednom od najsajnijih i najljubeznijih pojava u povijesti Crkve« (K. R. 55.). Bila je, kako dokazuju njeni spisi, »pronjavna uma, jasna suda, čudnovate mirnoće; u njoj je bila nadarenost zakonodavca te spoznaja ljudi i razumijevanje za obične potrebe i malenkosti svakidanjeg život«. — »Posve čista i plemenita, lako upaljiva za najviše vjerske i čudoredne ideje — odlučna u borbi za njih doprinijeti svaku žrtvu, hrabra u poteškoćama, ustrajna u bolovima, pokazuje snagu i odlučnost jakog muža, a s druge strane pokazuju svu ljubezljivost i mekoću plemenite ženske duše« (Pastor. 56.).

Kako je Ignacije bio čovjek stvaralac po planu, da odgoji borioco na polju duha, tako je Terezija uz ovaj dar primila još i taj, da je jezero njene djevičanske duše primalo toliku svjetlost nebeskog Zaručnika, da se je sasvim upalila od Bož. ljubavi i uzvisila na vrhunac tajinstvenog mističnog života. »Terezija je na ovom polju obretnica, koja je smjelo zaplovila još nepoznatim morem i osvojila za Crkvu novo duhovno carstvo« (Pastor, K. R. 60.). Zadaća mistike bila je »da štiti, produbljuje i jača vjeru u nadnaravni elemenat u kršćanstvu«, što je ovaj vijek, vijek sile trebao i očekivati. Na svim poljima manje više bilo je kršćanstvo i pravda načelno zabačena (ib. 61.).

Terezija imala je i tu životnu zadaću, da rodi duhovni naraštaj, koji će njezin duh širiti i njime koristiti Crkvi i čovječanstvu. Stoga je i ona uz zamjerne i neopisive muke reformirala muški i ženski red karmeliski. Tomu redu udahnula je biljeugu svoga apostolskog duha, duha molitve i žrtve za svećenike, da lakše obrate grešnike, heretike i pogane. Novi red, novog duha bi osnovan u Rimu i Napulju i drugdje po Italiji. Tako i Terezija nadahnuta velikom ljubavi Spasitelja svoga Isusa dade novu pomoćnu vojsku, vojsku žrtve i molitve. i priteče u pomoć Crkvi Božjoj kao Judita poniženom Izraelu.

Providnost je još dublje zahvatila da liječi rane svoje Crkve. Evo šalje Rimu, središtu i glavi kršćanstva, reformatora i apostola u osobi Sv. Filipa Nera. Sličan Tereziji »po svojoj naravnoj darovitosti i mističnoj raspoloživosti, veselost i ljubezljivost prosjevale su ovaj apost. duh« (K. R. 81.). On je svoju 50-godišnju djelatnost posvetio samo Vječnom gradu, i stoga dobi ime »Apostol Rima«. Vukle su ga u Rim katakombe i niz rimskih crkvi s njihovim uspominama na apostole i mučenike. »Bila je to drevna crkva«, veli Pastor, »sa svojim velikim djelima vjerskog duha i ljubavi prema Kristu, koja je upalila njegovo srce i probudila neugasivu žeđu za istim junačkim djelima« (Kath. Ref. 83.). Sv. Filip dobi g. 1544. na Duhove mističko uznesenje, pri čem dobi stalno raširenje prsâ. To je bila njegova posveta za apostola Božje ljubavi. Ljubav i poniznost, veselje i junaštvo, ljubezljivost u saobraćaju bile su njegove osobne kreposti. Ljubav Božja tierala ga u bolnice, gdje se sav dao na negu bolesnika. U svojim oratorijima vršio je blagoslovno laički apostolat. U oratoriju odgojiše se: Tarugi i pisac »Anala« Baronius. Često bi Filip vodio procesije po glavnim crkvama Rima, hotеći tako i sebi i u drugim probuditi duh prvodrevne crkve, koji stoji u ljubavi k Bogu, u poniznosti i požrtvovnosti. Osobito je pak volio mladež, za nju se nije žacao nikakova truda, da po njoj odgoli novi, većma kršćanski Rim. Napokon osnuje i kongregaciju svećenika »Oratorijanaca«. Još kao starac bio je apostol Rima i njegov apostolat obuhvatao je cijeli grad od pape pa do posljednjeg dječaka na ulici.

»Njegovo biće i djelovanje«, veli Pastor, »jest kao blagi sjaj sunca, veselo i toplo; bio je sama blagost i dobrota, veselost i omamljiva prijaznost. Poniznost mu je bila vodilica, a ljubav go-

nilica. Tolike tisuće našle su u njemu graditelja svoje sreće vremenite i vječne. On stoji pred očima svoga i poznijih vjekova kao ideal, na kom ne možeš otkriti ljage« (Pastor, Kat. Ref. 104.).

Četvrti reformator bio je nećak Pija IV. sv. Karlo Borromeo. Nije bio tako ugledne vanjštine, ali oštra uma, bistra suda i energične volje. Po sedam sati znao je pretresati važnije stvari, dok bi se odlučio. Bio je čvrsta karaktera, duboko pobožan, čist među pokvarenom mladeži. U Paviji posta doktor prava. Imao je talenat za upravu. Još mlad postade državnim kancelarom na dvoru svoga ujaka. Budućnost mu je obećavala veliki sjaj i slavu za porodicu. No nenadano umrije mu brat Federigo i s njime pade nada u budućnost. No on odluči težiti za vječnim dobrima. Pod vodstvom P. Ribere učini Duh. vježbe sv. Ing. i dade se zaređiti za svećenika. Tad poče postiti o kruhu i vodi, bdjeti, bičevati se i propovijedati, što je onda bilo nečuvano za jednog kardinala. 1563. piše Loranzo: »Rijetka je pojava, da je nećak papin, u cvijetu mladosti, na dvoru, koji je pun zamki, u tolikoj mjeri nadvladao sebe i svijet. On koristi više rimskom dvoru svojim primjerom, nego svi zaključci koncila«... (116.).

Kad mu je bilo 27. god. ode za nadbiskupa u Milan. »Od najveće važnosti« veli Pastor, »bilo to, da je Karlo provedbu Tridentskog koncila uzeo za svoju životnu zadaću. I služeći toj zadaći stavio je velikom odlučnošću i ustrajnošću u to svoju radnu snagu, svoj utjecaj na papu i svoju biskupsku djelatnost. Tako je postao za stoljeća uzor i kažiprst u provedbi koncila tridentskog, a time i jedan od najsilnijih reformatora na području Crkve«. Koncil zove »najvećim dobročinstvom, što se svijetu iskazati može, blagoslovno i potrebito« poduzeće za cijelo kršćanstvo, da u ovo pogibeljno vrijeme izbavi Crkvu iz teške nevolje«. On je upravo gorio od žeđe da vidi taj koncil ostvaren u praksi. Najprije je počeo kod sebe. Stotine iz klera tek sada upoznaše visinu svoga zvanja na primjeru svoga natpastira.

Svojim provincijalnim i dijecezanskim koncilima popunio je Trid. Koncil i time postao »učitelj i odgojitelj biskupâ«. Acta milanske crkve tražili su svi biskupi. »Bez Actâ ne može biti nijedan biskup« piše Sv. Fr. Saleški 1603. Temeljna akcija za obnovu dijeceze bila su sjemeništa za sveć. podmladak. K tomu pozva u Milan i u svoju dijecezu sve moguće redovnike, osnova svratište za prosjake i druge dobre zavode. I u borbi sa modernom državom, koja mu je smetala u radu, hoteći ga skinuti, iznese Karlo sjajnu pobjedu. Opravdan kod pape vrati se u triumu u Milan. Svojim radom i životom zaslužio je, da ga smatramo uzorom Tridentskog biskupa.

3. nov. 1584. ode svetac u vječni mir. Čuvši za njegovu smrt papa Gregur XIII. uskliknu: »Ugasila se jedna luč u Izraelu!« »I danas je on svjetiljka u kat. Crkvi; slika, koju si možeš zamisliti o jednom obnovitelju Crkve, oživotvorila se u njemu« (Pastor, 133.).

»Tako stoji milanski kardinal kao čelični značaj pred očima cijelog svijeta; stoji kao velikan, koji je sve dao da sve nađe, koji je zaboravio svijet, da baš time utiče na svijet... Izuzevši utemeljitelja reda Družbe Isusove nije nijedna osoba tako duboko i tako trajno djelovala na preporod kat. Crkve kao Karlo Borromeo. Među heroičkim pojavama 16. vijeka, on je kao zakonodavac jedan od najvećih i ostati će kao uzor zauvijek. On je ugodni kamen crkvene povijesti na razlazu dviju svjetovnih epoha -- umiruće visoke renaissance i pobjedonosne katoličke reformacije... (Pastor. K. Ref. 135.).

Tako ostaje 16. vijek u povijesti Crkve kat. kao ogromni voćnjak, koga je zahvatila strašna bura. Mnoga stabla počupana, mnoga skršena, rascijepljena i satrta. Na hrpama leže polomljene grane. A kroz polomljene grane sjaju zrake nebeskoga svjetla četiriju velikih reformatora: Ignacija, Tercije, Nera i Borromeja. Dok je Luter, taj genijalni mrzitelj uzburkao more srdžbe i bacao strijele na Rim, stolicu papinstva, oklevetani i obrukani Rim šuti i stoji mirno i dostojanstveno usred vike i pogrđâ kao Spasitelj svijeta pred Pilatom i lažnim svjedocima usred naroda, književnikâ i farizejâ. Rim šuti i preko svojih svetaca reformira Crkvu i čovječanstvo privodi k nebeskom svijetlu. Rim sije ljubav k Bogu, k svetosti i svim ljudima. Dok Luter predočuje paklenu mržnju, u isto vrijeme papa i katolička Crkva žarko su ognjište ljubavi, o kojoj Krist kaže da je oznaka njegovih sljedbenika: »Po tom će svi poznati, da ste učenici moji, ako se ljubite među sobom« (Iv. 13, 35.).

J.

